

HARSSENS

Iets ten zuiden van Adorp en ten westen van de provincialeweg, staat de boerderij "Harssensbosch", behorende tot de boerschap "Harssens".

Een echt dorp is Harssens nooit geweest, eerder een gehucht van wat boerderijtjes gegroepeerd rondom een borg en een kerkje. Maar oud is deze nederzetting wel.

In een inventarislijst van de abdij te Werden uit de 9de of 10de eeuw komt de naam Hersingi (=Heersweide) al voor.

Deze plaats werd in geheel Friesland geroemd om zijn prachtige weiden en zijn rijkdom aan vee.

Oorspronkelijk was Harssens zeer gunstig gelegen aan het Reitdiep, waardoor een goed aan- en afvoer per schip mogelijk was. In een tijd waarin de wegen slecht en 's winters zelfs onbegaanbaar waren, was dat van groot belang. Maar in de 14de eeuw werd een bochtig gedeelte van het Reitdiep, ter hoogte van Harssens en Adorp, vervangen door een recht kanaal, iets westelijker gelegen, zodat Harssens zijn toegangsweg via het water verloor. Hierdoor kwam het gehucht zo geïsoleerd te liggen dat vele inwoners verhuisden naar Adorp, dat via de Wierumerschouwsterweg met het Reitdiep verbonden bleef. Zo werd Adorp groter en Harssens kleiner.

In deze tijd (14de eeuw) stond er al een borg in Harssens, het zgn. "oude Harssens", en een kapelletje dat waarschijnlijk door een der borgheren gesticht was. Van de bewoners van de oude borg is niet zo heel veel bekend, maar uit oude oorkonden kennen we wel enkele namen: Aytardus de Hersinse (1371), Reyner van Harssens (1405), Sjabbe te Harssens, Azinge (of Azeghe) van Harssens e.a.

Diezelfde oorkonden geven plaatsaanduidingen uit de omgeving van Harssens: Nijehuustermede, Duurtsvenne, In den Langen Kamp, Monnikenweg en Enens.

Via de familie Asinge vererft de oude borg op Barthold Entens, die gehuwd was met een dochter van Azinge. Diens kleinzoon Peter Entens laat in 1540 een nieuwe borg bouwen, iets westelijker gelegen dan de oude. Het werd een eenvoudig, uit het water opgetrokken slot, dat bekend stond om zijn prachtige uitzicht over de omringende velden. Het oude kapelletje, inmiddels vergroot tot kerkje, werd in het nieuwe borgterrein opgenomen en wel zodanig, dat men de kerk vanuit de borg kon bereiken via een stenen dam over de gracht. Kerk en borg waren dus slechts van elkaar gescheiden door de binnengracht.

Een der bekendste borgheren van de nieuwe borg was omstreeks 1600 Jonkheer Hillebrands van Harssens, een beoefenaar van de geschiedenis. Waarschijnlijk was hij het die, in samenwerking met pastoor Antonis Folkerts uit Harssens, een vervolg schreef op de bereemde kronieken van Emo en Menco. Verder beschreef hij o.a. de bedevaartsreizen vanuit de Ommelanden naar het Heilige Graf, en leverde een bijdrage tot de geschiedenis van Bedum.

Al in 1742 werd de borg van Harssens door de laatste eigenaars de familie Van Ewsum, op afbraak verkocht en kort daarna gesloopt. Het kapelletje heeft het nog een aantal jaren langer volgehouden, voordat het ook onder

de slopershamer viel.

Het moet een fraai kerkje geweest zijn, vooral bekend om zijn schitterende vloer van wit en zwart marmer.

Maar volgens de overlevering was er iets niet pluis met het oude gebouwtje. Trouwens over geheel Harssens deden geheimzinnige en spookachtige verhalen de ronde. Althans in 1840, toen de inwoners van Harssens nog goed op de hoogte waren van deze verhalen.

Wat de kerk betreft, deze kwam meerdere malen in opspraak wegens roof en vernielingen, zonder dat de daders opgespoord konden worden. De kerk was hierdoor bijzonder duur in onderhoud, want hoe meer men repareerde, des te meer er kapot ging. En ook met de kerkdeur was iets geheimzinnigs aan de hand. Men slaagde er niet in die gesloten te houden. Telkens weer trof men de zware deur geopend aan. En de prachtige marmeren vloer zou langzamerhand vanzelf(?) verdwenen zijn.

Het verval nam tenslotte zulke vormen aan dat men in 1785 besloot het kerkje op afbraak te verkopen, ondanks de bezwaren van kerkvoogd A. de Graaf, borgheer te Wetsinge, die alles in het werk stelde om het kerkje te redden. Tevergeefs. De aannemers Timmer uit Noordwolde en Jonkman uit Bedum sloopten het gebouw. Het verhaal gaat dat men onder de vrouwenbanken een zeer merkwaardige grafzerk zou hebben gevonden. De steen werd naar Bedum overgebracht, maar is sindsdien spoorloos verdwenen. Enkele bezittingen van het kerkje van Harssens verhuisden naar de kerk van Adorp, o.a. een fraaie, in 1618 te Deventer gegoten luidklok.

Op de plaats waar eens het kerkje stond, heeft lange tijd geen gras willen groeien. Nog in 1845, zestig jaar na de afbraak, onderscheidde deze plek zich duidelijk van de omgeving omdat het een woestenberg was van distels en brandnetels.

Ook over de borg van Harssens weet men spookachtige verhalen te vertellen. Hier scheen men nogal last te hebben van zgn. werkgeesten (geesten die men niet kan zien, maar des te beter horen). In de borg van Harssens waren deze geesten gespecialiseerd in het dichtslaan van ramen en deuren, bij voorkeur 's nachts.

Het laatste vreemde verhaal waarin Harssens een rol speelt, is dat men eens op "De Harssens" een onderaardse gang of i.d. gevonden zou hebben met daarin rechtopstaande geraamtes. Dat zou dan een gedeelte kunnen zijn van de onderaardse gang die volgens de overlevering tussen de kloosters Aduard en Selwerd heeft gelopen. Ook tussen het klooster Aduard en de kloosterschool "Rode School" bij Bedum zou zo'n gang hebben gelopen, mogelijk via Harssens. Het klinkt allemaal erg onwaarschijnlijk, maar volksverhalen bevatten vaak een kern van waarheid, dus wie weet.

Na de afbraak van borg en kerk liep het aantal inwoners van Harssens steeds verder achteruit.

In 1840 stond er op het borgterrein nog een oud en zeer vervallen boerderijtje, bewoond door een zekere Louw Broers van Dijken, die het huurde van Mr. F. I. J. Cremers, eigenaar van het Harssensbos.

Waarschijnlijk was dit nog het bij de borg behorende schathuis.

Oostelijk hiervan stonden nog een zestal boerderijtjes.

Dat is allemaal verdwenen, want nu staat er alleen nog de later gebouwde boerderij "Harssensbosch".

Maar het hoge borgterrein is nog steeds goed te herkennen, ondanks het dempen van de binnengracht, en is een bezoekje zeker waard.

Uit: Contactblad 1974.

G.D.Boonstra-Ludden.